

Introducció a l'economia del treball

José Ignacio Pérez Infante

PID_00186593

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	7
1. Activitat econòmica i mercat de treball. L'estudi de l'economia del treball	9
1.1. Els agents del mercat de treball: empreses i treballadors. El paper de l'Estat	11
1.2. El mercat de treball com a institució social	14
1.3. Una consideració final sobre l'anàlisi econòmica del mercat de treball	16
2. Conceptes relacionats amb el mercat de treball: població activa, ocupació, atur i salaris. Estadístiques que hi ha a Espanya	19
2.1. Població, activitat, ocupació i atur	20
2.1.1. El mesurament de l'ocupació i l'atur a Espanya: l'Enquesta de població activa	23
2.1.2. Classificació a l'EPA de la població en edat de treballar	25
2.1.3. El mesurament de l'ocupació	26
2.1.4. El mesurament de l'atur	27
2.2. Conceptes relacionats amb el salari i els costos laborals	29
2.2.1. El mesurament dels salaris a Espanya	30
Resum	33
Exercicis d'autoavaluació	35
Solucionari	37
Bibliografia	38

Introducció

En aquest primer mòdul considerarem els aspectes i continguts bàsics de l'assignatura *Economia del treball* i la relació d'aquests continguts amb el que s'entén com a activitat econòmica, que és l'objectiu de l'estudi de l'economia en general i que es pot delimitar com la "producció i distribució de béns i serveis que serveixen per a satisfer directament o indirectament necessitats humanes (consum)".

Com ja s'ha assenyalat en la introducció de l'assignatura, les preguntes bàsiques, relacionades amb aquests continguts bàsics que s'intenten resoldre en la disciplina economia del treball són els següents:

- Quins factors determinen el nombre de persones que desitgen treballar en un país i per què hi ha, normalment, menys participació de les dones en el mercat de treball que dels homes?
- Quin és el nivell d'ocupació d'un sector o un país i per què uns sectors i uns països tenen menys capacitat generadora d'ocupació que d'altres?
- Què és el que explica l'evolució de l'ocupació en les economies actuals?
- De què depèn el nivell salarial d'un mercat de treball i per què hi sol haver diferències salarials importants entre els treballadors?
- Quin és el paper i la incidència dels sindicats i la negociació col·lectiva en la determinació dels salaris a la majoria dels països en la situació actual?
- Per què en la majoria de les economies actuals hi ha atur i què explica que determinats països, com Espanya, tinguin una taxa d'atur tan elevada, molt superior a la d'altres països?

Per a contestar aquestes preguntes al llarg de l'assignatura, és necessari introduir prèviament una sèrie de conceptes i explicar quin és el paper assignat habitualment a l'economia del treball. Aquestes seran les qüestions que es plantegen en aquest primer mòdul introductori. Per a això, el mòdul s'ha dividit en dos grans apartats.

En el primer, s'analitza el paper que té l'economia del treball dins el conjunt de l'estudi de l'economia i el significat del mercat de treball en el context del que es considera l'activitat econòmica. Les característiques específiques d'aquest mercat de treball, la mercaderia que s'hi intercanvia, la força de treball i les

diferències amb els mercats d'altres mercaderies diferents és el que fa que es consideri el mercat de treball com una institució social en què la negociació entre diferents agents socials aconsegueix un paper primordial.

Per això, en aquest primer apartat del mòdul es consideren també els diferents agents socials que intervenen en el mercat de treball, els treballadors i els empresaris, i també el paper de l'Estat en l'esmentat mercat. I, finalment, es mostren els principis bàsics de l'anàlisi econòmica del mercat de treball, les hipòtesis fonamentals que utilitza per al seu estudi l'economia ortodoxa, que es coneix com *escuela neoclàssica*, les seves limitacions i l'existència d'escoles o models alternatius que prenen en consideració la naturalesa social del mercat de treball i la dimensió social que té el salari, diferent al preu de qualsevol altre bé i servei.

En el segon apartat, que al seu torn es divideix en dues parts, s'introdueixen i defineixen els conceptes fonamentals relacionats amb el mercat de treball i les estadístiques existents per al seu mesurament. En la primera part, es defineixen els conceptes de població, activitat, ocupació i atur i, en la segona, els de salari i costos laborals. Així mateix, en cada una d'aquestes dues parts del segon apartat s'analitzen les fonts estadístiques que hi ha a Espanya per al mesurament dels diferents instruments i conceptes relacionats amb el mercat de treball.

L'Enquesta de població activa és l'instrument principal per a mesurar la població activa, l'ocupació i l'atur i, a més, per a aquest últim concepte, hi ha una altra estadística, que és la de l'atur registrat a les oficines dels serveis públics d'ocupació. D'altra banda, per al mesurament del salari i dels costos laborals a Espanya es disposen de tres estadístiques: l'Estadística de convenis col·lectius de treball, l'enquesta trimestral de costos laborals i la Comptabilitat nacional d'Espanya. La naturalesa, la metodologia, el contingut i els problemes que presenten aquestes estadístiques s'analitzen sintèticament al final d'aquest primer mòdul.

Objectius

Els objectius principals que es volen obtenir al llarg del mòdul són els que s'assenyalen a continuació:

- 1.** Analitzar el contingut bàsic de l'assignatura, en relació amb el que s'entén com a activitat econòmica, que és l'objectiu específic de l'economia en general.
- 2.** Comprendre el sentit i les peculiaritats del mercat de treball i el paper dels "agents" que hi intervenen.
- 3.** Familiaritzar-se amb les característiques i problemes que planteja l'anàlisi econòmica del mercat de treball.
- 4.** Entendre els conceptes fonamentals relacionats amb el mercat de treball: activitat, ocupació, atur i salaris.
- 5.** Analitzar les característiques i els problemes principals de les estadístiques que hi ha a Espanya per a analitzar el mercat de treball.

1. Activitat econòmica i mercat de treball. L'estudi de l'economia del treball

En qualsevol economia industrialitzada actual, la majoria de les famílies obté la part més important dels seus ingressos o, fins i tot en molts casos, tots els ingressos amb els quals satisfan les necessitats de la participació d'un o diversos membres en la **producció** de béns i serveis com a **assalariats** o, el que és el mateix, venent la seva força de treball, la seva capacitat de treballar, a una empresa de la qual no són propietaris a canvi d'una remuneració, d'un **salari**.

D'altra banda, la majoria dels propietaris de les empreses, els empresaris, aquells que no són autònoms, necessiten contractar treballadors per compte d'altri, assalariats, per a utilitzar-los en el procés productiu de béns i serveis.

Com es reparteix l'ingrés que obtenen els empresaris?

- 1) Part de l'ingrés que obtenen els empresaris amb la venda dels béns i serveis produïts es **distribueix** a les famílies en forma de salaris.
- 2) Una altra part dels ingressos obtinguts serveixen per a compensar els costos de les matèries primeres i altres *inputs* productius intermedis utilitzats en la producció de béns i serveis.
- 3) També part dels **beneficis** obtinguts pels empresaris es reparteixen a les famílies propietàries de les empreses.
- 4) Una altra part d'aquests beneficis es reté a les empreses per a invertir-los en aquestes, per exemple per a ampliar-les o modernitzar-les.

També les famílies poden obtenir altres ingressos, per exemple, mitjançant la feina pel seu propi compte, com a autònoms (lampistes, pintors, petits comerciants) o mitjançant el lloguer de béns, com ara l'habitatge o el préstec de diners a empreses o altres famílies, l'adquisició d'accions i obligacions d'altres empreses o de l'Estat o el dipòsit de diners en efectiu en bancs. Al seu torn, les famílies –amb els ingressos obtinguts per mitjà dels salaris, beneficis, interessos i altres rendes– compren part dels béns i serveis produïts per les empreses per a satisfer les seves **necessitats, els béns i serveis de consum**.

Vegeu també

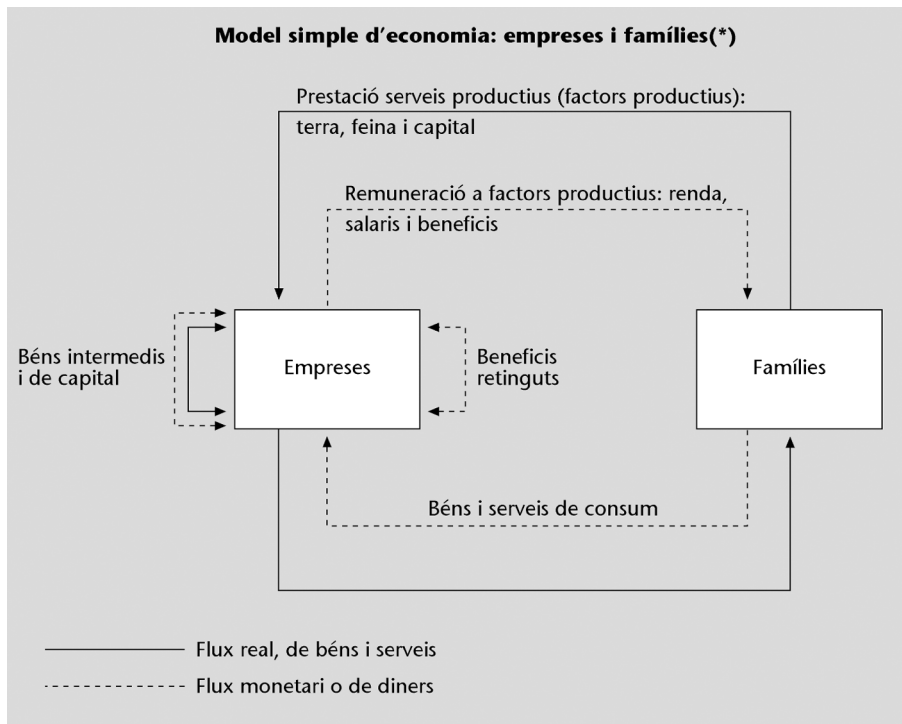
Consulteu la bibliografia comentada en el material associat en web.

Treballadors autònoms

S'anomenen treballadors autònoms aquells que són treballadors pel seu propi compte, independents, que, a diferència dels empresaris, no donen feina a altres treballadors.

Per tant, l'activitat econòmica (gràfic 1) es compon de tres tipus de processos: **producció, distribució i consum**. Una part del procés de distribució de renda, la relacionada amb els assalariats i el salari, és a dir, la prestació d'un servei productiu per un treballador en una empresa aliena, a canvi d'un salari, és el que es coneix com **mercat de treball**, que es diferencia dels mercats de béns i serveis, on s'intercanvien, es compren i es venen les mercaderies que produeixen les empreses.

Gràfic 1

(*) se suposa que no existeix el sector públic ni els sectors financer i exterior.

La producció en unitats de producció (empreses) requereix la utilització de **factors productius** (terra o recursos naturals, feina i capital); en canvi d'aquesta utilització l'empresari remunera els titulars dels esmentats factors (renda, salaris i beneficis). En el procés productiu, l'empresari utilitza, amb la feina i la resta dels factors productius, altres béns ja produïts, els anomenats **mitjans de producció**, que poden ser de dos tipus:

- *matèries primeres o inputs intermedis*, com ara l'energia, el petroli o el blat per a produir farina, que desapareixen o es transformen en altres béns en l'esmentat procés productiu, o
- *instruments o béns de capital*, com ara les màquines, els edificis o els camions, que a diferència de les matèries primeres es poden utilitzar en més d'un procés productiu perquè no es transforma ni desapareix en un sol procés productiu.

També hi ha un altre element que s'ha de tenir en compte, la **tecnologia**, els coneixements necessaris acumulats en períodes anteriors per a dur a terme el procés productiu, que poden ser de dos tipus:

- *incorporats* als instruments de capital o les màquines, o
- *no incorporats*, com les tècniques, habilitats o hàbits apresos sobre com fer l'activitat productiva, el procés productiu.

Com a culminació del procés productiu, l'empresa pot produir tres tipus de béns i serveis:

- *intermedis*, com les matèries primeres,

- de capital, com les maquinàries, i
- de consum, com els aliments, els mobles i els vestits, que són els que satisfan directament les necessitats humanes.

El fet que hi hagi un mercat de treball implica unes relacions de producció específiques, les pròpies del **sistema capitalista**, que no s'han donat en altres situacions com ara l'esclavatge i el feudalisme o que no es produïrien en una societat socialista en la qual no hi hagués propietat privada dels mitjans de producció.

En concret, en aquest tipus de societat capitalista, unes persones que no són propietaris de capital suficient per a afrontar la satisfacció de les seves necessitats (**assalariats**) han de prestar els seus serveis en una empresa aliena per a obtenir els recursos amb els quals podran afrontar aquestes necessitats, mentre que altres persones que són propietaris de capital (**capitalistes**) necessiten comprar els serveis productius a altres persones amb la finalitat de produir béns i serveis, vendre'ls al mercat de béns i serveis, i obtenir un benefici.

Precisament, l'anàlisi del mercat de treball i d'aquest tipus de relacions entre empresaris i assalariats serà un dels aspectes fonamentals de la disciplina de l'economia que es denomina **economia laboral** o **economia del treball**. En aquesta disciplina, en principi, prescindirem dels treballadors pel seu propi compte o autònoms i dels cooperativistes que no treballen en una empresa aliena, ja que en aquests casos no hi hauria separació entre propietari i treballador.

1.1. Els agents del mercat de treball: empreses i treballadors. El paper de l'Estat

En el mercat de treball, la **demanda de treball**, la quantitat que es desitja comprar de la mercaderia que s'intercanvia en aquest mercat la fa l'empresari a canvi de pagar un salari amb la finalitat de fer-la servir en el procés productiu de béns i serveis. La demanda de treball és, per tant, una demanda derivada de la del bé que es produirà.

L'**oferta de treball**, la quantitat que es vol vendre de l'esmentada mercaderia a canvi de percebre aquest salari, la fan els treballadors, els membres de les famílies que volen treballar, que formen part de la **població activa**, amb l'objectiu d'obtenir recursos per a satisfer les seves necessitats.

La quantitat intercanviada, la que han aconseguit vendre els oferents i comprar els demandants, mesurada en persones, serà la **població ocupada** i el preu pagat en aquest mercat serà el salari, que es pot mesurar tant per treballador com per hora treballada (gràfic 2). Si el nombre de persones que volen treballar, la població activa, és superior al de les persones ocupades hi haurà atur en aquesta economia i si, al contrari, coincideixen totes dues quantitats, l'economia es trobarà en una situació de **plena ocupació**. En aquest cas,

Sistema capitalista

S'anomena sistema capitalista a aquella societat en la qual hi ha la propietat privada dels mitjans de producció i que divideix les persones en dos grans grups, els capitalistes, que són els propietaris dels esmentats mitjans, i els assalariats, la font principal d'ingressos dels quals és la feina per compte d'altri.

Empresari

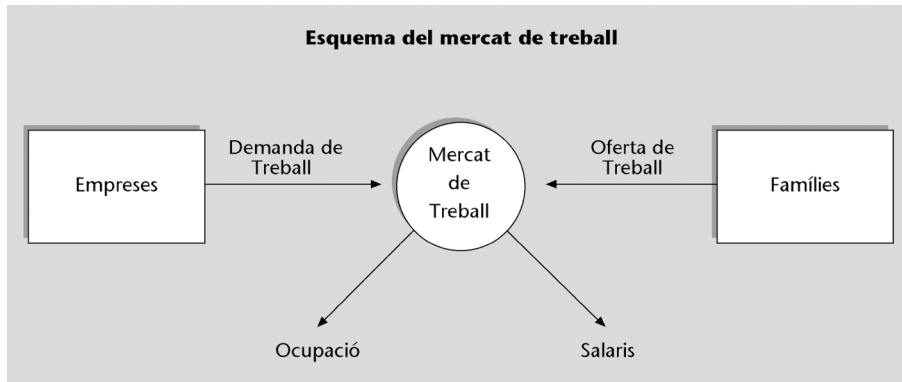
Serà l'empresari, el capitalista, que dirigirà i garantirà el procés productiu, a fi que la utilització dels assalariats en l'esmentat procés sigui la més eficaç i, en conseqüència, s'aconsegueixin maximitzar els beneficis.

Plena ocupació i atur

Quan coincideixen la demanda i l'oferta de treball, l'economia es troba en plena ocupació. En canvi, si la demanda és inferior a l'oferta, hi haurà atur.

el mercat de treball tindrà una situació d'equilibri, la demanda serà igual a l'oferta, mentre que en la situació de desequilibri, d'atur, l'oferta serà superior a la demanda.

Gràfic 2

Però, a part dels empresaris, que demanen feina, i dels assalariats, que n'ofereixen, hi ha un tercer agent que intervé, en més o menys mesura segons el país tant en l'activitat econòmica, en general, com en el mercat de treball, en particular, que és l'Estat.

Com intervé l'Estat en el mercat de treball? D'una banda, estableix normes, lleis, que regulen aspectes bàsics de les relacions laborals, de les relacions entre empresaris i treballadors, que poden incloure matèries com ara la contractació, l'acomiadament, la jornada laboral, els salaris, les condicions de treball relatives, entre d'altres, a la salubritat, higiene i seguretat en la feina, la representació dels treballadors a l'empresa, els sindicats, la vaga i el tancament patronal, la negociació col·lectiva, etc.

Totes aquestes regulacions, que a Espanya estarien incloses, la majoria, a l'Estatut dels treballadors, formarien part de la **normativa laboral**.

Un canvi important d'aquesta normativa significa una **reforma laboral**, com es va fer a Espanya, després de l'aprovació de l'Estatut dels treballadors el 1980, amb més o menys intensitat diverses vegades, entre les quals destaquen les reformes de 1984, 1994, 1997, 2001, 2002, 2006, 2010 i, recentment, les de 2011 i 2012.

Vegeu també

L'estudi dels components que determinen la demanda i l'oferta del mercat de treball i el nombre de persones ocupades i en atur, i també les causes per les quals hi ha atur, conformarà la part principal de l'assignatura d'*Economia del treball I*, que s'explica en aquests mòduls.

Agents en el mercat de treball

Els tres agents que intervenen en el mercat de treball són els empresaris, els treballadors i l'Estat.

Vegeu també

Podeu consultar l'apartat sobre les principals mesures de les reformes del mercat de treball espanyol.

D'altra banda, per al compliment d'aquesta normativa laboral, l'Estat ha d'establir mecanismes de vigilància, inspecció i control, com és en el cas espanyol la Inspecció de Treball i Seguretat Social, i també els instruments sancionadors administratius per part de les autoritats laborals (Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social o els organismes corresponents de les comunitats autònomes amb competències transferides en aquestes matèries) i dels òrgans judicials competents en l'àmbit laboral i social, que poden ser, segons el sistema judicial de cada país, tant tribunals ordinaris o, com ocorre a Espanya, tribunals especialitzats en matèria social i laboral, els jutjats socials en el cas espanyol.

A més, l'Estat pot intervenir mitjançant accions dirigides directament a fomentar l'ocupació o a protegir les situacions de desocupació, fet que es denomina **política d'ocupació** o també **polítiques de mercat de treball**:

1) En el primer tipus de mesures, les dirigides directament a fomentar l'ocupació, les anomenades **polítiques actives d'ocupació**, l'Estat i les comunitats autònomes estableixen incentius econòmics per a la creació d'ocupació, per mitjà de subvencions, desgravacions fiscals o bonificacions en les cotitzacions a la Seguretat Social, amb caràcter general o específic en favor de determinats col·lectius d'aturats amb dificultats especials en el mercat de treball, com ara joves, dones, més grans de quaranta-cinc anys, aturats de llarga durada o persones discapacitades. També dins les polítiques actives d'ocupació, l'Estat i les comunitats autònomes poden establir mesures de formació professional, que tinguin com a finalitat adaptar les qualificacions dels treballadors a les necessitats del sistema productiu, de les empreses, i altres actuacions dirigides a millorar la mobilitat geogràfica dels treballadors, amb l'objectiu en tots dos casos de permetre un ajust qualitatiu més bo entre l'oferta i la demanda de treball.

2) Quant al segon tipus de mesures, les dirigides a protegir les situacions de desocupació, les anomenades **polítiques passives d'ocupació**, la majoria dels estats estableixen sistemes de prestacions per desocupació que mantenen parcialment de manera indefinida o durant un cert temps els ingressos d'algunes o totes les persones que han perdut el seu lloc de treball.

Tant en matèria de normativa laboral com de política d'ocupació hi pot haver regulacions i recomanacions d'àmbit superior a la nació, com ocorre a la Unió Europea (UE) amb les disposicions que pretenen l'harmonització legal de determinats aspectes de les relacions laborals, com ara la contractació atípica (contractes temporals o a temps parcial), l'acomiadament, la salut i la seguretat en el treball o la jornada laboral, o amb les directrius i orientacions per a l'ocupació (polítiques d'ocupació) que des de 1998 han de figurar als plans nacionals per a l'ocupació de cada un dels estats membres de la Unió Europea.

Intervenció de l'Estat en el mercat de treball

L'Estat intervé en el mercat de treball, mitjançant normes legals, que el regulen, instruments administratius i judicials que vigilen el compliment de les esmentades normes, i mesures de política actives d'ocupació, que poden ser actives i passives.

Webs recomanats

Podeu consultar les webs següents:

El Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social <http://www.empleo.gob.es>

La Conselleria de Treball de la Generalitat de Catalunya <http://www.gencat.es/treball/>

Vegeu també

Mentre que l'anàlisi del paper d'empresaris i treballadors al mercat de treball serà objecte d'anàlisi de l'*Economia de treball I*, l'estudi de la intervenció de l'Estat en aquest mercat formarà part dels mòduls d'*Economia de treball II*.

Webs recomanats

Podeu consultar la web de la Direcció General d'Ocupació, Afers Socials i Inclusió de la Unió Europea <http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=es>

1.2. El mercat de treball com a institució social

Al mercat de treball, la mercaderia que s'intercanvia la compren els empresaris i la venen els treballadors, no són els mateixos treballadors ni la feina feta efectivament.

- No són els treballadors perquè el fet contrari significaria trobar-nos en un mercat d'esclaus, en una situació d'esclavatge, diferent a les relacions dominants en les economies capitalistes, en les quals un amo compra a un altre amo la propietat d'una persona, del treballador, per a poder disposar-ne il·limitadament, sense cap tipus de norma, contracte o de negociació que estableixi límits o fixi el salari, l'horari, les condicions de feina, la manera de fer la feina, etc.
- Tampoc és la feina feta, el fruit d'aquest treball, és a dir, els béns i serveis obtinguts en el procés productiu, la mercaderia que s'intercanvia al mercat de treball d'una economia capitalista.

Chaplin a *Temps Moderns*

Al mercat de treball, els treballadors venen als empresaris la possibilitat d'utilitzar el seu temps de treball, la seva capacitat de treballar, cosa que es denomina **força de treball**, que és diferent de la feina ja feta.

El treballador cedeix a l'empresari la disponibilitat del seu temps de treball i de les activitats que faci en aquell temps, encara que amb els límits que estableixen les lleis, la negociació col·lectiva o el contracte individual subscrit entre l'empresari i el treballador. Malgrat aquests límits, l'empresari intentarà maximitzar els fruits de la utilització de la força de treball, augmentarà la productivitat del treballador, la producció per hora treballada, introduirà mecanismes de control i supervisió del seu rendiment, incentivarà el seu esforç i atenció mitjançant plus de rendibilitat i producció o per altres procediments.

El fet que la mercaderia que s'intercanvia al mercat de treball sigui la força de treball, en comptes del mateix treballador o de la feina feta (per la qual cosa seria més correcte parlar d'oferta i demanda de la força de treball que d'oferta i demanda de treball), i el fet que, a més, aquest treball estigui indissolublement unit a la persona que el fa és el que també diferencia al mercat de treball d'altres mercats de béns i serveis, en els quals s'intercanvien mercaderies ja produïdes diferenciades de les persones que han intervingut en la seva producció.

Mercat de treball

La mercaderia intercanviada al mercat de treball és molt diferent al que s'intercanvia en altres mercats de béns i serveis.

Tota l'anàlisi anterior fa que el mercat de treball hagi de ser considerat com una **institució social**, motiu pel qual quan l'estudiem s'han de tenir en compte les relacions socials que hi ha entre empresaris i treballadors, el fet que hi hagi una determinada distribució de la propietat, que explica la diferència entre assalariats i capitalistes, sense que n'hi hagi prou amb la simple anàlisi de l'oferta i demanda de la mercaderia intercanviada. En aquest cas, per tant, és necessari considerar les relacions de poder, els conflictes que hi ha entre demandants i oferents i els procediments d'acords i negociació establerts entre els empresaris i els treballadors o les seves organitzacions representatives.

Tanmateix, moltes vegades la teoria econòmica tradicional considera el mercat de treball com un mercat qualsevol sense cap tipus de peculiaritat i sense tenir en compte les relacions socials que hi ha entre els agents que intervenen en aquest mercat o, si les tenen en compte, les consideren com si tinguessin caràcter exogen o com si fossin un element residual dins de l'anàlisi.

Per contra, la consideració del mercat de treball com una institució social exigeix tenir en compte aquestes relacions socials, i també l'ordenació legal del mercat de treball, les normes legals establertes per l'Estat per regular les relacions laborals, i les regles internes de funcionament establertes per les empreses amb la finalitat de rendibilitzar al màxim la utilització de la força de treball en el procés productiu.

A l'interior de moltes empreses, sobretot en les més grans, es decideixen matèries com ara l'organització de la feina i el control i supervisió de l'activitat del treballador, l'estructura salarial, que comprèn, al costat del salari base, els diferents complements personals o de lloc de treball i els incentius a la producció, o la promoció i l'ascens dels treballadors.

Ara bé, moltes d'aquestes matèries no sempre poden ser imposades unilateralment per l'empresari, sinó que són pactades amb els treballadors o els seus representants, per mitjà de la **negociació col·lectiva**, els **convenis col·lectius**. A més, normalment, els empresaris i els treballadors no actuen aïlladament, independentment els uns dels altres, sinó que se solen agrupar en organitzacions empresarials i sindicats, organitzacions o associacions que moltes vegades són les "parts" negociadores dels convenis.

En l'origen d'aquestes agrupacions hi ha la necessitat de la defensa col·lectiva dels interessos dels treballadors (sindicats) en situacions en què la relació empresari-treballador individual, el conflicte entre tots dos agents, és una relació desigual contrària a aquests interessos. Però els sindicats no solament defensen els interessos dels treballadors, sinó que la seva actuació pot ser, fins i tot, positiva per a les empreses, i permetre'n un funcionament més eficaç, com veurem en el mòdul "Els sindicats i la negociació col·lectiva".

En una empresa, si els treballadors estan descontents amb les condicions de treball, poden adoptar individualment la decisió d'abandonar-la si tenen la possibilitat de treballar en altres empreses, mentre que, si estan organitzats, com a grup, en un sindicat, els desincentius individuals per queixar-se deixen de ser importants i la responsabilitat de la queixa passa a ser col·lectiva. El sindicat exerceix la funció de veu, intenta negociar col·lectivament amb l'empresa les condicions de treball i canalitza, per tant, les queixes individuals.

1.3. Una consideració final sobre l'anàlisi econòmica del mercat de treball

Ja s'ha assenyalat en l'apartat anterior que el mercat de treball és una institució social i que la mercaderia que s'hi intercanvia no és la feina feta sinó la força de treball, fet que la diferencia de les mercaderies intercanviades en els mercats de béns i serveis.

Ara bé, la teoria econòmica ortodoxa, és a dir, la que considera el model neoclàssic del mercat de treball, tracta bàsicament aquest mercat com un qualsevol i la mercaderia que s'hi intercanvia, el treball, ja que no la força de treball, com una mercaderia igual que una altra qualsevol, independentment de les relacions socials de producció que hi hagi entre demandants i oferents, i també independentment de les normes i regles establertes i del paper de l'Estat, i sense tenir en compte que moltes vegades no predominen les lleis de l'oferta i la demanda, sinó el conflicte o la negociació.

D'altra banda, l'anàlisi neoclàssica és predominantment microeconòmica i els supòsits fonamentals del funcionament del mercat de treball són els de la **competència perfecta**, de manera que, si aquests supòsits es complissin a la pràctica i els salaris i els preus fossin totalment flexibles a l'alça i a la baixa, depeñent que la situació del mercat de treball fos d'excés de demanda o d'excés d'oferta de treball, respectivament, les economies es tendirien a trobar en una situació de plena ocupació, en la qual l'atur no existiria. En aquesta situació, la demanda de treball seria igual a l'oferta de treball, i el salari d'equilibri seria que igualés l'oferta i la demanda.

En el model neoclàssic, per tant, només hi haurà atur si s'incompleixen alguns dels supòsits bàsics o si els salaris no són totalment flexibles, a causa, per exemple, de la influència dels sindicats o de l'establiment per part de l'Estat d'un salari mínim que interfereixen en les forces del mercat i, per tant, no deixen actuar lliurement la llei de l'oferta i la demanda de treball.

Vegeu també

Podeu consultar el material complementari sobre els supòsits bàsics de competència perfecta adaptats al mercat de treball.

També el fet que hi hagi imperfeccions en el mercat de treball, com és l'escassa eficàcia dels serveis públics d'ocupació o de la formació professional, que dificulten la transparència i informació del mercat o la mobilitat geogràfica o ocupacional dels treballadors són raons que, segons el model neoclàssic, poden explicar que hi hagi atur. En tot cas, segons aquest model, amb la desregulació o liberalització del mercat de treball, que debiliti l'actuació dels sindicats i de l'Estat, i que flexibilitzi el funcionament del mercat de treball i en redueixi les imperfeccions, n'hi pot haver prou per a aconseguir la plena ocupació de l'economia.

Davant d'aquesta posició, i tenint en compte la persistència d'elevats nivells d'atur en molts països, en particular a Espanya, que és el país de tot l'OCDE i la Unió Europea amb la taxa d'atur més alta, es necessiten anàlisis alternatives a les de l'escola neoclàssica, que facin el següent:

- En primer lloc, que considerin els possibles incompliments de les condicions de competència perfecta del mercat de treball no com a simples imperfeccions d'aquest o com a excessos en l'actuació dels sindicats o en l'intervencionisme de l'Estat. Molts d'aquests incompliments (com la dificultat per a la mobilitat dels treballadors, que hi hagi els sindicats o el fet que els salaris, més que per les lleis de l'oferta i la demanda, es fixen per la negociació col·lectiva) formen part de la naturalesa de les economies capitalistes actuals i dels mercats de treball dominants en aquestes economies.
- En segon lloc, que tinguin en compte que, com ja s'ha assenyalat, la mercaderia que s'intercanvia en el mercat de treball és la força de treball, no la feina feta o executada, fet que la diferència de la resta de les mercaderies i caracteritza l'esmentat mercat com una institució social.

Tot això pot tenir una important influència en la **determinació dels salaris** i, en particular, en la possibilitat que siguin flexibles a l'alça, quan hi hagi un excés de la demanda sobre l'oferta o a la baixa, quan sigui l'oferta la que superi la demanda. I això per diverses raons, entre les quals se'n poden destacar cinc:

1) La força de treball és inseparable del treballador i a aquest, a més del salari, li poden interessar altres **característiques no monetàries** del lloc de treball, que poden compensar una remuneració salarial més petita, com ara la seguretat i salubritat del lloc de treball, la duresa més o menys gran de la feina, l'estabilitat de l'ocupació, els horaris, la possibilitat de formació i promoció econòmica o altres ajuts econòmics i socials.

2) El salari té una **dimensió social** que no té el preu de qualsevol altra mercaderia, ja que determina l'estatus o posició social de la majoria dels treballadors i de la seva família, motiu pel qual pot ser difícil, pels conflictes socials i problemes econòmics que es podrien plantejar, que el salari es redueixi encara que hi hagi un excés de l'oferta sobre la demanda.

3) En ser la força de treball la mercaderia que s'intercanvia i no la feina feta, l'empresa pot incórrer en **costos addicionals**, per a incentivar la productivitat del treballador o controlar-ne el rendiment, que previsiblement elevarà el salari per sobre del que explicarien les lleis d'oferta i demanda.

4) Com s'ha assenyalat, els salaris moltes vegades no es determinen només per aquestes lleis d'oferta i demanda, sinó per la **negociació col·lectiva**, que, a més, fixa el salari monetari i no el salari real, com s'estableix en el model neoclàssic.

Webs recomanats

Podem consultar la web de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (www.oecd.com), i el de l'Organització Internacional del Treball (www.ilo.org).

5) Finalment, una reducció generalitzada dels salaris dels treballadors pot produir una important pèrdua del poder adquisitiu de la majoria de les famílies i, per tant, de la demanda agregada de l'economia, fet que finalment, pot donar lloc a una **reducció de l'ocupació**, al contrari del que implica la teoria neoclàssica del mercat de treball sobre el fet que en disminuir els costos laborals els empresaris augmentaran la demanda de treball i, en conseqüència, creixerà l'ocupació, i això per la doble dimensió dels salaris, cost dels empresaris, d'una banda, i font de la demanda de consum de les famílies, de l'altra.

La doble dimensió dels salaris

Els salaris, d'una banda, afecten el cost laboral de les empreses, motiu pel qual un descens del salari si no va acompanyat d'una reducció paral·lela de la productivitat del treballador, significarà una disminució del cost laboral i, com a conseqüència, un creixement de l'ocupació. Però, al seu torn, el descens del salari representarà una pèrdua del poder adquisitiu dels treballadors, amb la consegüent reducció de la demanda agregada de béns i serveis i, per tant, de l'ocupació.

L'efecte final, sobre l'ocupació, d'un descens del salari dependrà de quin dels dos efectes considerats sigui més intens. El problema és que la teoria neoclàssica només considera una de les dues dimensions del salari, la incidència sobre els costos laborals, i no sobre la demanda agregada, i considera que en reduir-se els costos laborals els empresaris augmentaran la producció i, com a conseqüència d'això, s'eleva l'ocupació i disminuirà l'atur, la qual cosa exigeix el compliment de la llei de Say, que tota oferta genera la seva pròpia demanda.

El fet que en una economia capitalista actual no es compleixin les condicions de competència perfecta i el fet que es caracteritzi per la falta de flexibilitat dels salaris (i també dels preus), no per qüestions accessòries i fàcils de superar, sinó per raons relacionades amb la naturalesa d'aquest tipus d'economia, poden ser raons que expliquin que hi hagi atur, i considera que en reduir-se els costos laborals els empresaris augmentaran la producció i, com a conseqüència d'això, s'eleva l'ocupació i disminuirà l'atur, la qual cosa exigeix el compliment de la llei de Say, que tota oferta genera la seva pròpia demanda.

Salaris

No s'ha d'oblidar que els salaris són a més d'un cost per a les empreses, la principal font de renda d'una economia.

Vegeu també

Consulteu les activitats d'aquest apartat al material web.

2. Conceptes relacionats amb el mercat de treball: població activa, ocupació, atur i salaris. Estadístiques que hi ha a Espanya

Normalment, els conceptes teòrics utilitzats fins ara, com ara l'oferta i la demanda de la força de treball, no són els que utilitzen les estadístiques disponibles a la majoria dels països. Generalment, es mesuren altres variables diferents com ara la població activa i la població ocupada i, com a diferència entre totes dues, la població aturada. L'altre concepte teòric utilitzat, el salari, coincideix més amb el que s'obté a les estadístiques existents, encara que l'anomenat *salari d'equilibri* no és una variable observada per les estadístiques.

Quan s'analitzen diferents variables en economia i, en particular, en l'estudi del mercat de treball és molt rellevant diferenciar les esmentades variables en dos tipus diferents: les variables estoc i les variables flux.

Les variables **estoc** són aquelles que es mesuren o reflecteixen una situació en un moment determinat del temps, per exemple, l'últim dia d'un mes o el 31 de desembre d'un any, mentre que les variables **flux** són aquelles que es refereixen a un període de temps (un any o un mes, per exemple).

La relació entre els dos tipus de variables és que els fluxos es mesuren com la diferència entre dos moments de temps, entre dues dates, per exemple, entre el 31 de desembre d'un any i el mateix dia de l'any precedent.

Un **exemple de variable estoc** en economia és la riquesa d'un individu i un **exemple de variable flux** és la renda del mateix individu. La riquesa és el valor del patrimoni, és a dir, la suma dels comptes corrents, del valor dels habitatges, dels cotxes, de les finques rústiques, etc. d'un individu, i es calcula en un moment determinat, per exemple l'últim dia de l'any. En canvi, la renda d'un individu són els ingressos d'aquest individu, per exemple, al llarg d'un any per salaris, interessos del capital, beneficis o rendes per lloguer.

En relació amb el mercat de treball, la població activa, la població ocupada, el nombre de persones aturades i el de persones en alta a la Seguretat Social són variables estoc, ja que es calculen, reflecteixen una situació, en un moment determinat, el final del mes o el valor mitjà d'un trimestre o d'un any. En canvi, el nombre de persones que troben feina al llarg d'un any, les persones que s'afilien a la Seguretat Social un mes, les persones ocupades que perden la feina en un any i les que s'inscriuen a les oficines públiques d'ocupació com a

Vegeu també

Consulteu la bibliografia comentada.

demandants de feina en una setmana són variables flux, referides a un període de temps, no a un moment determinat del temps, i representen la variació de les magnituds corresponents en aquest període.

Exemples de variables estoc del mercat de treball espanyol

En el tercer trimestre de 2011, segons l'Enquesta de població activa (EPA), la població activa ascendia a 23.134.600 persones, la població ocupada, a 18.156.300 i el nombre de persones desocupades, a 4.978.300 (valors mitjans del trimestre).

El nombre de persones registrades com a desocupades a les oficines públiques dels serveis públics d'ocupació (antic INEM) el 30 de novembre de 2011 era de 4.420.500.

Els efectius laborals (llocs de treball) de les empreses privades no agràries (incloses les empreses públiques), segons l'Enquesta de Conjuntura Laboral del Ministeri de Treball i Immigració, ascendien l'últim dia del tercer trimestre de 2011 a 11.660.400.

La taxa d'activitat mitjana de l'any 2010 va ser, segons l'EPA, del 60%.

Exemples de variables fluxos relatives al mercat de treball espanyol

La jornada efectivament realitzada per treballador al llarg de l'any 2010 va ser de 1.579,6 hores, segons l'Enquesta de Conjuntura Laboral.

L'any 2010 l'ocupació va descendir, segons l'EPA, en 431.500 persones.

Al desembre de 2011 es van inscriure 5.916.949 treballadors com a demandants d'ocupació als serveis públics d'ocupació.

La remuneració d'assalariats del tercer trimestre de 2011 va ascendir, segons la Comptabilitat nacional d'Espanya, a 118.923 milions d'euros.

2.1. Població, activitat, ocupació i atur

La **població total** d'un país, que és una variable estoc, és el nombre de persones que resideix en un país en un moment determinat, normalment el primer o l'últim dia de l'any. La variació de la població durant un període de temps, un any per exemple, és una variable flux, que depèn dels naixements d'aquell any, de les defuncions del mateix any i de la diferència entre les immigracions i les emigracions, totes elles variables flux.

Si P_t és la població al final de l'any t , P_{t-1} la població al final de l'any $t - 1$, N_t , D_t , I_t i E_t els naixements, les defuncions, les immigracions i les emigracions, respectivament, de l'any t , la variació de la població aquest any (ΔP_t) serà:

$$\Delta P_t = P_t - P_{t-1} = (N_t - D_t) + (I_t - E_t)$$

El valor del primer parèntesi, la diferència entre N_t i D_t , es coneix com a **creixement vegetatiu o natural de la població** i el del segon parèntesi, la diferència entre I_t i E_t , com a **saldo net migratori**.

Creixement de la població

El creixement total de la població és igual a la suma del creixement vegetatiu i del saldo net migratori. Al seu torn, el creixement vegetatiu és la diferència entre naixements i defuncions, i el saldo net migratori la diferència entre immigracions i emigracions.

Exemple numèric de l'evolució de la població espanyola

Es vol calcular l'augment de la població espanyola el 2010 (de l'1 de gener de 2010 a l'1 de gener de 2011), el creixement negatiu de la població i el saldo net migratori en aquell any. Les dades del padró municipal en data d'1 de gener referides a la població espanyola són: 47.190.493 persones l'1 de gener de 2011, 47.021.031 persones l'1 de gener de 2010, i 485.252 naixements i 382.673 defuncions de l'any 2010, segons el moviment natural de població.

Creixement població el 2010 = $\Delta P_{2010} = P_{2011} - P_{2010} = 169.462$ persones.

Creixement vegetatiu de la població el 2010 = $N_{2010} - D_{2010} = 102.579$ persones.

Saldo net migratori el 2010 = Creixement població el 2010 - Creixement vegetatiu de la població el 2010 = 66.883 persones.

Dins la població total d'un país es pot diferenciar entre la **població potencialment activa** o en edat de treballar, que a Espanya són els qui tenen setze anys o més, i **els qui no tenen edat legal per a treballar**, a Espanya els menors de setze anys.

D'altra banda, la població en edat de treballar (PET) es pot, al seu torn, diferenciar en la **població activa (PA)**, que és la població no solament potencialment activa sinó també efectivament activa, i la **població inactiva (PI)**.

$$PET = PA + PI$$

Al seu torn, la població activa es compon de la **població ocupada (PO)** i de la **població aturada (PP)**:

- Les persones ocupades són aquelles persones en edat de treballar que tenen una feina pel seu propi compte (per exemple, empresaris o autònoms) o per compte d'altri (assalariats).
- Les persones aturades són aquelles persones en edat de treballar que estan sense feina, la busquen activament i estan disponibles per a treballar.

$$PA = PO + PP$$

Fins ara totes les variables han estat considerades en **nivells**, en nombre de persones, però, a vegades, és molt recomanable quantificar o mesurar les variables en termes relatius o percentuals, en termes d'una altra variable, és a dir, en forma de **taxes**, ja que no és el mateix una població activa de deu milions quan la població en edat de treballar o potencialment activa és de cent o de vint milions. De la mateixa manera, no és igual una població aturada de tres milions quan la població activa és de trenta o de deu milions.

Població activa i taxa d'activitat

La població activa és la suma dels treballadors i els aturats, i la taxa d'activitat el percentatge que representen els actius en relació amb la població de setze anys o més.

Població inactiva

La població inactiva és la que no es correspon ni amb la població ocupada ni amb la població aturada, com és el cas dels estudiants, les persones que es dediquen a les tasques de la llar, els jubilats, els incapacitats per al treball, el voluntariat social i els rendistes que no treballen, no busquen feina activament o no estan disponibles per a treballar.

La taxa d'activitat (ta) és el percentatge de la població activa (població efectivament activa) sobre la població en edat de treballar (població potencialment activa):

$$ta = \frac{PA}{PET} \times 100 = \frac{PA}{POB16+} \times 100$$

A vegades, i sobretot a efectes de comparació internacional, se sol utilitzar com a taxa d'activitat (ta') el percentatge que representa la població activa sobre la població de setze a seixanta-quatre anys, excloent la població de seixanta-cinc anys i més, que sol tenir una participació al mercat de treball molt reduïda:

$$ta' = \frac{PA}{POB16 - 64} \times 100$$

D'altra banda, la **taxa d'ocupació (to)**, relaciona la població ocupada amb la població en edat de treballar.

$$to = \frac{PO}{POB16+} \times 100$$

També en aquest cas se sol utilitzar com a taxa d'ocupació (to'), el percentatge de la població ocupada sobre la població de setze a seixanta-quatre anys:

$$to' = \frac{PO}{POB16 - 64} \times 100$$

Així mateix, a vegades se sol calcular la taxa d'ocupació en relació amb la població activa (to''), encara que el seu valor afegit sigui escàs, ja que com després es demostrarà, coincideix amb el valor oposat de la taxa d'atur:

$$to'' = \frac{PO}{PA} \times 100$$

Finalment, la **taxa d'atur (tp)** mesura el percentatge de població desocupada en relació amb la població activa:

$$tp = \frac{PP}{PA} \times 100 = \frac{PP}{PO + PP} \times 100$$

Ja que la població aturada és la diferència entre la població activa i la població ocupada:

$$tp = \frac{PA - PO}{PA} \times 100 = \left(1 - \frac{PO}{PA}\right) \times 100 = 100 - to''$$

Vegeu també

Consulteu l'apartat del càlcul de les taxes d'activitat, ocupació i atur.

Edat legal de treballar

Quan es compara la taxa d'activitat amb altres països, la població que se sol utilitzar és la de quinze a seixanta-quatre anys i no la de setze a seixanta-quatre anys, ja que hi ha molts països en els quals l'edat legal de treballar comença als quinze anys.

Població desocupada

La població desocupada està composta per les persones en edat de treballar no ocupades que busquen activament feina i estan disponibles per a treballar.

Vegeu també

Consulteu el material complementari sobre la relació entre les taxes d'activitat, ocupació i atur.

És a dir, la taxa d'atur és l'oposada de la taxa d'ocupació, mesurada en relació amb la població activa. En síntesi, podem relacionar entre si la taxa d'activitat, la taxa d'ocupació i la taxa d'atur:

- la taxa d'activitat és la proporció de la població en edat de treballar que en un moment determinat és activa,
- la taxa d'ocupació és la part de la població en edat de treballar que està ocupada, i
- la taxa d'atur és la proporció dels actius que en aquest moment es troben desocupats.

2.1.1. El mesurament de l'ocupació i l'atur a Espanya: l'Enquesta de població activa

L'única estadística que hi ha a Espanya que mesura totes les variables relacionades amb el mercat de treball (població activa i inactiva, i població ocupada i aturada) és l'**Enquesta de població activa (EPA)**, que elabora trimestralment l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Aquesta estadística, d'altra banda, és perfectament comparable amb altres estadístiques similars dels països de l'OCDE i la Unió Europea, ja que segueix els criteris de l'Organització Internacional del Treball (OIT) i de l'Oficina Estadística de la Comissió Europea (Eurostat), i forma part de l'enquesta sobre les forces de treball (EFT) de la Unió Europea.

L'EPA és una enquesta trimestral realitzada, aproximadament, a 65.000 llars familiars (motiu pel qual exclou la població resident en llars col·lectives, com ara presons, convents, casernes i hospitals), que està dirigida a conèixer la situació de les persones en edat de treballar en el mercat de treball, si són inactives o actives i, en aquest cas, si estan ocupades o a l'atur.

L'EPA es va crear el 1964 i des de llavors ha patit diversos canvis metodològics, entre els quals destaquen els introduïts el 1976, quan es van incorporar els criteris de l'OIT; 1987, any en el qual es va integrar a l'enquesta sobre les forces de treball de la UE; 1995 i 1996, anys en els quals es va canviar el disseny de la mostra per a adaptar-la a l'estructura de la població del cens de 1991; 1999, quan es va adaptar al nou reglament de la UE sobre l'EFT, fet que ha significat importants modificacions metodològiques, entre les quals destaquen els canvis del qüestionari; l'any 2000, en el qual es torna a modificar el disseny de la mostra per a adaptar-la a l'estructura de la població del padró municipal de 1998; 2002 any en el qual es modifica la definició de l'atur per a adaptar-la a les noves exigències de recerca d'ocupació establertes en un reglament de la UE de 2000, es van establir noves projeccions demogràfiques de la població de

Web recomanat

Podeu consultar els resultats de l'Enquesta de població activa a la web de l'Institut Nacional d'Estadística.

Vegeu també

Podeu consultar en el material complementari l'apartat sobre les característiques principals de l'EPA.

referència de l'enquesta per a adequar-les a la nova realitat immigratòria i es van reponderar els factors d'elevació de la mostra per a actualitzar l'estructura per edats; i, finalment, la de 2005, any en el qual es va tornar a actualitzar la població de referència per a ajustar-la una altra vegada a la immigració creixent, es van introduir noves variables i preguntes per a ajustar l'enquesta a un altre reglament de 2003 i es va modificar el qüestionari pràcticament en la seva totalitat.

Els conceptes utilitzats per l'EPA segueixen, com s'ha indicat, els criteris de l'OIT. En concret, els **treballadors** són les persones de setze anys o més (en edat de treballar) que han treballat, almenys, una hora a la setmana de referència (l'anterior a la de l'entrevista) o que, si no han treballat cap hora per diverses circumstàncies (malaltia, vacances, vagues, climatologia, avaries de les màquines, etc.), tenen una feina. D'altra banda, els **aturats** són les persones amb edats compreses entre 16 i 74 anys que compleixen els requisits següents:

- No han treballat ni una hora a la setmana de referència ni tenen feina.
- Busquen feina activament, han fet alguna gestió per a trobar-ne o establir-se pel seu propi compte en les quatre setmanes anteriors a l'enquesta. L'entrevistat ha d'esmentar algun mètode de recerca utilitzat en aquell període.
- Estan disponibles per a treballar en les dues setmanes següents a la de l'entrevista.

La suma dels ocupats i els aturats és la població activa, com ja s'ha assenyalat anteriorment. Els col·lectius que no s'inclouen en cap de les categories anteriors es consideren com a inactius.

Dins la població ocupada es distingeix entre assalariats i treballadors pel seu propi compte. Entre aquests últims s'inclouen els empresaris que donen feina, els treballadors autònoms, que no ocupen cap treballador, els cooperativistes i els "ajuts familiars". Els ajudants familiars són les persones en edat de treballar que ho fan al negoci o empresa del familiar amb el qual conviuen sense percebre remuneració a canvi. Exemples d'aquesta última situació d'ajuda familiar són la dona, el fill o l'avi que ajuden els caps de setmana a la botiga d'ultramarins, al bar o a la petita explotació agrícola en les èpoques de sembrar o collir el propietari del qual és el pare.

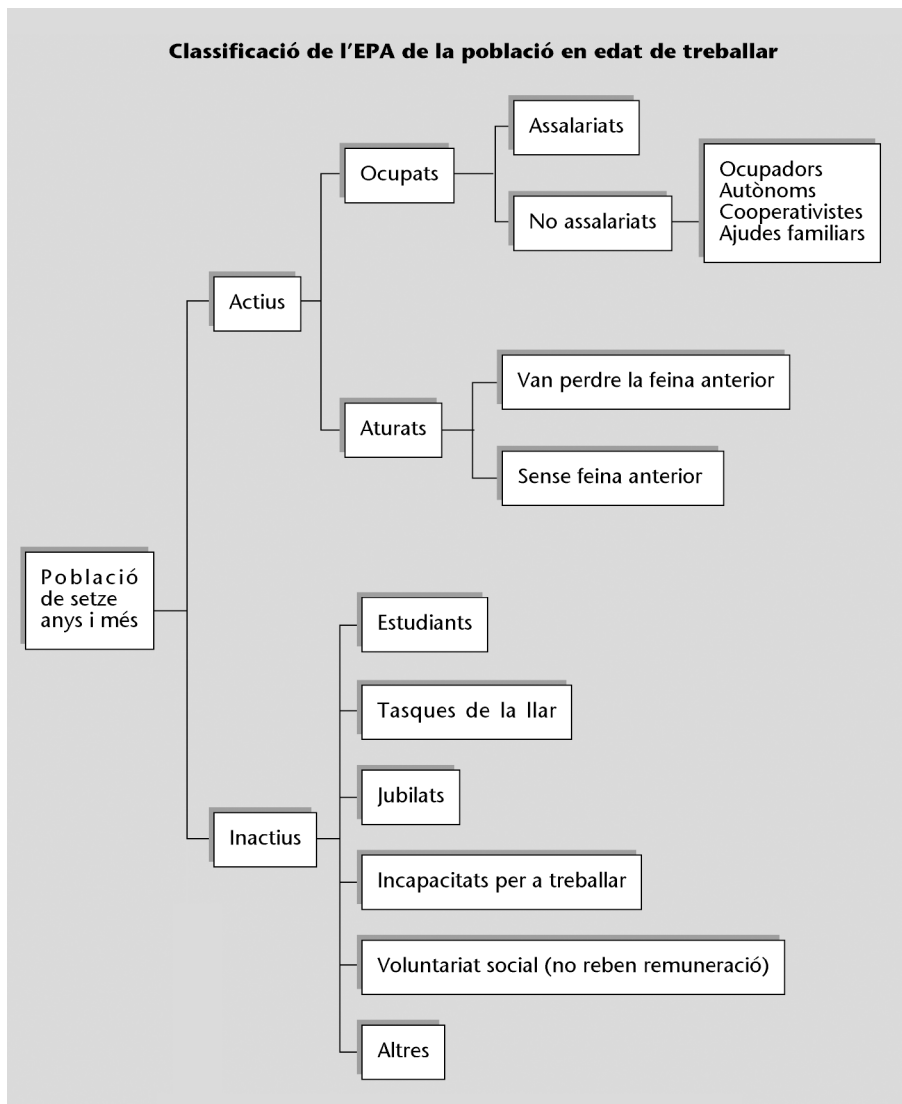
Condicions considerades per l'EPA

- perquè una persona en edat de treballar sigui considerada per l'EPA com a ocupada n'hi ha prou d'haver treballat, almenys, una hora a la setmana anterior a la de l'entrevista o que, si no ha treballat gens per diverses circumstàncies, tingui una feina.
- perquè una persona amb edat compresa entre els 16 i els 74 anys sigui considerada aturada per l'EPA, no ha de tenir feina, haver-ne buscat en les quatre setmanes anteriors i estar disponible per a treballar en les dues setmanes següents.

Vegeu també

Podeu consultar en el material complementari l'apartat sobre l'estructura de la població ocupada a Espanya.

2.1.2. Classificació a l'EPA de la població en edat de treballar

Nota: S'ha suprimit la "població comptada a part" (homes que fan el servei militar obligatori o la prestació social substitutòria), que en el passat havia tingut la seva rellevància.

La manera de classificar la persona com a ocupada, aturada o inactiva és mitjançant una entrevista feta personalment o telefònicament per un agent entrevistador a un membre de la família, que emplena tots els qüestionaris relatius als residents en aquella llar. Per tant, a diferència del cens de població, les persones entrevistades no s'autoclassifiquen en cada una de les categories relacionades amb el mercat de treball, sinó que aquesta classificació és el resultat de la resposta al qüestionari.

És evident que a l'EPA preval la classificació de l'ocupació sobre la de l'atur i la inactivitat, cosa que també ocorre en la resta de les enquestes europees, que segueixen els criteris i directrius de l'OIT, ja que n'hi ha prou d'haver treballat una hora una setmana per a ser considerat com una persona ocupada, quan és possible que una persona que treballi tan poc es consideri ell mateix, més aviat, un aturat o un inactiu que no pas un ocupat.

Vegeu també

Podeu consultar en el material complementari l'apartat relatiu a les preguntes clau del qüestionari de l'EPA.

D'altra banda, el concepte d'atur utilitzat per l'EPA és molt més complex i subjectiu que el de l'ocupació, ja que, a més d'estar a l'atur, la persona entrevistada (que, com s'ha indicat, no sempre és qui emplena el qüestionari) ha de contestar que compleix els requisits d'haver fet gestions per trobar una feina i d'estar disponible per a treballar, fet que depèn, en gran mesura, de la percepció que la persona entrevistada tingui sobre aquests requisits.

2.1.3. El mesurament de l'ocupació

Encara que l'EPA privilegia la classificació de la persona com a ocupada, hi ha raons que fan pensar que la feina està infravalorada per l'enquesta, en relació amb el nombre de persones que realment hi ha a Espanya. En efecte, si es compara la xifra estimada d'ocupació per l'EPA amb altres indicadors i estadístiques relacionats amb aquesta magnitud, com ara la Comptabilitat nacional d'Espanya (CNE), que també estima el nombre de persones ocupades, les xifres obtingudes per l'EPA són inferiors, en particular pel que fa als assalariats: així, per al tercer trimestre de 2011 la població ocupada estimada per l'EPA ascendia a 18.059.900 persones i la població ocupada estimada per la CNE en el mateix trimestre ascendia a 18.499.000 persones.

Aquesta infraestimació de l'ocupació per l'EPA no sembla que pugui ser a causa de la possible ocultació sistemàtica de la informació dels enquestats (sobretot en aquelles situacions en les quals la persona treballa irregularment, no cotitza la Seguretat Social o percep prestacions per desocupació), ja que el mètode utilitzat per l'enquesta, que, com s'ha assenyalat, no permet l'autoclassificació de l'entrevistat, fa difícil que l'ocultació pugui assolir certa rellevància, ja que això exigiria un elevat coneixement de les persones enquestades del qüestionari i dels conceptes utilitzats per l'EPA.

Altres raons que poden explicar la falta de precisió de l'enquesta per a quantificar l'ocupació són les següents:

- el mètode triat per a seleccionar la mostra, que no té en compte l'estructura per edats de la població, fet que hauria de ser el criteri rellevant en una enquesta de població com l'EPA;
- la manera de fer l'enquesta, ja que contesta una sola persona tots els qüestionaris de la família, fet que pot provocar importants defectes en la classificació de les persones, i
- l'existència d'errors, entre els quals destaquen els de mostreig, a causa que l'estimació es fa per mitjà d'una mostra i no del total de la població. El problema dels errors de mostreig, encara que pot ser important quan el grau de desagregació és alt, com ara el nivell sectorial i provincial, no sembla que sigui molt rellevant per a l'agregat nacional de l'ocupació.

Web recomanat

Podeu consultar l'apartat sobre exemples de classificació d'alguns col·lectius a l'Enquesta de població activa.

Lectures recomanades

Toharia (1998).
Pérez Infante (2006).

En qualsevol cas, no hi ha prou raons per a afirmar que aquestes possibles deficiències de l'enquesta actüin sempre en la direcció d'infravalorar l'estimació de l'ocupació.

En canvi, hi ha dues raons més que sí que poden justificar la infravaloració de l'atur estimat per l'EPA:

1) **L'envelliment de la mostra**, ja que aquesta es dissenya segons l'estructura territorial d'una població anterior, fet que sol provocar, ja que no es tenen en compte els nous assentaments de població de matrimonis joves a les perifèries de les ciutats i la pèrdua de població de les zones centrals i més envellides d'aquestes ciutats, la infrarepresentació de la població en edats centrals (de vint-i-cinc a cinquanta-cinc anys) i la sobrerepresentació de les poblacions de més edat (més grans de cinquanta-cinc anys). Tot això significa, en tenir el primer grup d'edat una taxa d'activitat molt superior a la del segon, una infraestimació de la població activa i, per tant, de la població ocupada i de l'atur en benefici de la població inactiva. Tot i així, aquest possible envelliment de la mostra, que va poder tenir una incidència elevada en els resultats de l'enquesta quan la mostra es redissenyava de tant en tant (nou cens o nou padró), ha perdut importància en la situació actual, en la qual la mostra s'adapta anualment al Padró continu de població.

2) L'altra raó que pot justificar la infravaloració de l'ocupació per l'EPA és el **tractament de les absències de les llars** que formen part de la mostra. Si se suprimeixen aquestes llars, si persisteix l'absència, sense que se substitueixin per d'altres, això pot provocar la infrarepresentació dels habitatges en els quals tots els membres estiguin ocupats, sobretot si la visita es fa en hores de feina, en benefici dels habitatges en els quals alguns dels membres siguin inactius o aturats.

2.1.4. El mesurament de l'atur

La subvaloració de l'ocupació per l'EPA no implica necessàriament la sobrevaloració de l'atur en la mateixa mesura, ja que algunes de les raons de la subvaloració, com ara l'envelliment de la mostra, representa tant la infrarepresentació de l'ocupació com de l'atur i, a més, segons les diferents anàlisis efectuades pels experts en el mercat de treball, una part important de la estimació més petita dels ocupats per l'enquesta procedeix de persones inactives i no d'aturades.

Lectures recomanades

Toharia (1998) i Pérez Infante (2006).

A part de l'EPA, a Espanya hi ha un altre procediment per a quantificar l'atur, que és l'atur registrat a les oficines públiques dels serveis públics d'ocupació (antic INEM).

Entre l'atur estimat per l'EPA i l'atur registrat hi ha diferències importants. Amb dades relatives a la mitjana del tercer trimestre de 2011, la primera xifra ascendia a 4.978.300 persones i la segona a 4.145.800, la qual cosa representa una diferència a favor de l'atur estimat per l'EPA de més de vuit-centes mil persones (832.500).

Per quin motiu hi ha aquesta diferència tan important en la quantificació de l'atur d'aquestes dues fonts estadístiques? Hi ha dues raons importants:

1) No totes les persones que compleixen els requisits exigits per l'OIT per a ser considerades com a aturades (no tenir feina, buscar feina i estar disponible per a treballar) estan **inscrits com demandants de feina a les oficines públiques d'ocupació**, ja que busquen feina per altres procediments diferents com ara oficines privades d'ocupació, contacte directe amb les empreses, anuncis a la premsa o altres mitjans de comunicació, gestions per a instal·lar-se pel seu propi compte, relacions familiars i personals, contactes amb sindicats, etc.

2) **No tots els demandants d'ocupació no ocupats inscrits a les oficines dels serveis públics d'ocupació són considerats com a aturats**, ja que, segons una ordre ministerial de 1985, s'exclouen de l'atur registrat una sèrie de col·lectius que, en canvi, poden complir els requisits exigits per l'OIT per ser considerats com a aturats i, per tant, poden ser computats com a tals per l'EPA.

Col·lectius exclosos de l'atur registrat

Entre aquests col·lectius exclosos de l'atur registrat, a part dels ocupats que busquen una altra feina per a complementar o substituir l'actual, destaquen els següents:

- Demandants que es consideren que no tenen una disponibilitat immediata per a treballar o que es troben en situació incompatible amb la feina: pensionistes de jubilació o que tenen seixanta-cinc anys o més, estudiants d'ensenyament oficial reglat amb menys de vint-i-cinc anys o que siguin demandants de primera feina, assistents a cursos de formació ocupacional dels serveis públics d'ocupació de més de vint hores, que tinguin beca de manutenció i siguin demandants de primera feina, persones en situació d'incapacitat temporal, pensionistes d'invalidesa absoluta o gran invalidesa, etc.
- Demandants que sol·licitin exclusivament una feina de característiques específiques: demandants d'una feina per a un període inferior a tres mesos, d'una feina de jornada inferior a vint hores, inscrits com a requisit per a participar en un procés de selecció per a un lloc determinat o sol·licitants d'una feina exclusivament per a l'estranger o d'una feina a domicili.
- Demandants inscrits que siguin beneficiaris del subsidi per desocupació dels treballadors agraris de caràcter eventual d'Andalusia i Extremadura.

Diferències entre l'atur EPA i l'atur registrat

Hi ha dues raons per a explicar les diferències entre l'atur EPA i l'atur registrat:

- No tots els aturats reals es registren a les oficines públiques d'ocupació.
- No tots els demandants de feina desocupats registrats són considerats com a aturats.

Si se sumessin aquests col·lectius inscrits a les oficines públiques d'ocupació, no ocupats i exclosos de l'atur registrat, que ascendeixen a, gairebé, sis-centes mil persones, a aquesta última magnitud, la de la desocupació registrada, la xifra total seria inferior a aproximadament dues-centes mil persones a la de l'atur estimat per l'EPA.

2.2. Conceptes relacionats amb el salari i els costos laborals

Hi ha diferents conceptes relacionats amb els salaris que interessa retenir en aquest mòdul d'"Introducció a l'economia del treball".

1) El que es refereix al salari monetari i al salari real. El **salari monetari o nominal** es mesura en euros corrents de cada any i el **salari real** es mesura en euros constants d'un any anterior, de manera que, mentre que l'augment del salari monetari en un determinat període, per exemple, un any, recull tant l'increment de la inflació com la variació del poder adquisitiu de l'esmentat salari en aquell període, la variació del salari real recull només el canvi d'aquest poder adquisitiu. El salari real, per tant, es mesura com el quocient entre el salari monetari i un índex de preus com, per exemple, l'índex de preus de consum (IPC).

2) Una altra diferència relativa als salaris és la del salari brut i el salari net. El **salari brut** (WB) que percep el treballador inclou les cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec del treballador i l'impost personal que paga aquest treballador (impost sobre la renda de les persones físiques –IRPF). El **salari net** (WN) és aquell del qual pot disposar el treballador, després de deduir les quotes a la Seguretat Social al seu càrrec (SST) i l'impost personal (IP).

$$WN = WB - SST - IP$$

Però el **cost laboral total** (CL) de l'empresari és superior al salari brut, ja que a aquest s'ha d'afegir l'aportació empresarial a la Seguretat Social (SSE) i altres costos com ara les prestacions socials complementàries a les obligatòries de la Seguretat Social i altres ajuts i prestacions socials a càrrec de l'empresari, com les indemnitzacions per acomiadament (OC).

$$CL = WB + SSE + OC$$

Els conceptes utilitzats fins ara no mesuren el cost real per a l'empresari, ja que no tenen en compte la productivitat dels treballadors. El cost real o efectiu de l'empresari amb un mateix cost laboral total per treballador serà més petit com més gran sigui la productivitat per treballador ocupat per aquest empresari. Aquest cost real o efectiu es mesura per mitjà del denominat **cost laboral unitari**.

El cost laboral unitari monetari serà el quocient entre el cost laboral per treballador (CL) i la productivitat també per treballador (pr), fet que equival al cost per unitat de producció.

$$\text{CLUM} = \frac{\text{CL}}{\text{pr}}$$

Vegeu també

Podeu consultar l'exemple de càlcul de cost laboral unitari.

L'equivalència del cost laboral unitari monetari amb el cost per unitat de producció es pot explicar per una regla de tres molt senzilla: si el cost de contractar un treballador que produeix pr unitats de bé és CL, quin serà el cost de produir una unitat d'aquell bé?, $\frac{\text{CL}}{\text{pr}}$.

Per a passar del cost laboral unitari monetari (CLUM) a **cost laboral unitari real** (CLUR), s'haurà de dividir el primer per un índex de preus (recordeu la diferència entre el salari monetari i el salari real). Com ara el punt de vista que interessa és el de l'empresari i no el del treballador, l'índex de preus (p) que s'utilitza és un de relacionat amb el preu de la producció (els preus de venda de l'empresari individual o el deflactor del PIB en el cas del conjunt de l'economia), en comptes de l'IPC.

$$\text{CLUR} = \frac{\text{CLUM}}{p}$$

2.2.1. El mesurament dels salaris a Espanya

A Espanya hi ha tres estadístiques per al mesurament dels salaris: l'Estadística de convenis col·lectius de treball, l'Enquesta trimestral de cost laboral, que va substituir en el primer trimestre del 2001 l'antiga Enquesta de salaris, i la Comptabilitat nacional d'Espanya (CNE).

L'**Estadística de convenis col·lectius de treball**, que es basa en l'explotació del full estadístic que han d'emplenar les comissions negociadores dels convenis quan s'han firmat, subministra informació mensual i anual sobre l'increment dels salaris acordats o pactats en aquests convenis.

L'augment dels salaris pactats no coincidirà amb el creixement real o efectiu dels salaris percebuts pels treballadors, ja que no tenen en compte ni les hores extraordinàries fetes pel treballador ni els complements salarials que percep, com els personals (antiguitat, assistència, puntualitat, ajuda familiar, etc.), els relacionats amb el lloc de treball (perillositat, toxicitat, nocturnitat, etc.), els vinculats a la productivitat o al rendiment del treballador (incentius o plus de producció o rendiment) i els lligats als resultats o beneficis de les empreses (pagues de beneficis, etc.). Així mateix, no coincidirà la variació del salari pac-

tat amb la del salari percebut pel treballador quan per la situació desfavorable de l'empresa aquesta es despenyi salarialment, no apliqui el creixement salarial previst en el conveni d'aplicació.

En les dades publicades anualment per l'Estadística de convenis col·lectius de treball es recullen tant l'increment salarial inicialment negociat com el derivat de les **clàusules de garantia o de salvaguarda salarial**, per al cas en què l'increment de l'IPC al final de l'any superi el previst pel Govern al principi de l'any i, en concret, l'augment salarial pactat inicialment en el conveni corresponent.

El creixement salarial finalment pactat en els convenis col·lectius és la suma del pactat inicialment i de l'impacte de les clàusules de garantia o salvaguarda salarial, en el cas que la inflació real superi la prevista al principi de l'any.

L'Enquesta trimestral de cost laboral (denominada *Índex de cost laboral* fins al 2003) creada en el primer trimestre de 2001 i que va substituir l'Enquesta de salaris, és una enquesta trimestral a empreses que proporciona estimacions sobre el cost laboral total, que inclou el cost salarial, les aportacions empresarials a la Seguretat Social i altres percepcions no salarials dels treballadors. Tant el cost laboral com cada un dels components es calcula per treballador i hora treballada.

Entre les percepcions no salarials destaquen els pagaments que les empreses fan directament al treballador, com és el cas dels pagaments delegats per incapacitat temporal o desocupació parcial, per complement de prestacions socials o per indemnització per acomiadament.

Respecte al cost salarial, aquest concepte coincideix amb el salari brut que percep el treballador, abans de les deduccions dels impostos i de l'aportació del treballador a la Seguretat Social.

La mostra de l'estadística de l'Enquesta trimestral de cost laboral, que té una grandària de més de 28.000 centres de treball cada trimestre, representa tots els centres de treball dels sectors no agraris (indústria, construcció i serveis).

La **Comptabilitat nacional d'Espanya** que elabora l'INE i que té com a finalitat directa l'obtenció del producte interior brut (PIB) de l'economia i els seus components de demanda, d'oferta i renda, proporciona informació sobre la remuneració d'assalariats, que seria l'equivalent al cost laboral total del conjunt dels empresaris que participen en la producció interior de l'economia.

Components del PIB

El producte interior brut s'analitza des del punt de vista de la demanda, de l'oferta i de la renda. Els components de cada un d'aquests tres punts de vista són els següents:

Demanda: consum privat, consum públic, formació bruta del capital fix i variació d'existències, la suma de les quals coincideix amb la demanda nacional, i la demanda externa neta, que és la diferència entre el valor de l'exportació i el de la importació de béns i serveis.

Oferta: agricultura, indústria, construcció i serveis.

Renda: remuneració d'assalariats, excedent brut d'explotació, rendes mixtes de treball i capital i impostos nets sobre la producció i la importació.

Com que la CNE fa estimacions sobre el PIB, la població ocupada, desagregada entre assalariats i no assalariats, i la remuneració d'assalariats permet calcular el cost laboral unitari per al conjunt de l'economia (utilitzant el concepte estimat per la CNE d'ocupació equivalent a temps complet) i per a cada un dels quatre grans sectors de l'economia (agricultura, indústria, construcció i serveis).

Així, el CLUM serà igual a la remuneració per assalariat dividida per la productivitat mitjana per persona ocupada, $CLUM = \frac{RPA}{pr}$ essent la remuneració per assalariat, al seu torn, el quocient entre la remuneració total d'assalariats i la població ocupada assalariada $\left(\frac{RA}{OA}\right)$ i la productivitat per treballador la divisió entre el PIB real i la població ocupada total $\left(\frac{PIB}{OT}\right)$, amb la qual cosa,

$$CLUM = \frac{\frac{RA}{OA}}{\frac{PIB}{OT}} = \frac{RA}{PIB} \times \frac{OT}{OA} = \frac{RA}{PIB} \times \frac{1}{tas'}$$

on tas' és la taxa d'assalarització o, el que és el mateix, la proporció de la població ocupada total que és assalariada.

Com que, a més, la CNE també estima l'índex de preus general de l'economia, que es denomina *deflactor del PIB* (p), és possible obtenir el cost laboral unitari real (CLUR),

$$CLUR = \frac{CLUM}{p}$$

Vegeu també

Consulteu les activitats de l'apartat 2 d'aquest mòdul.

Resum

El mercat de treball és la part de l'activitat econòmica dedicada a la distribució de la renda, que es relaciona amb la prestació dels assalariats d'un servei productiu a les empreses a canvi d'un salari. En el mercat de treball, la mercaderia que s'intercanvia és la força de treball, el demandant és l'empresari i l'ofertent és el treballador que està disposat a treballar. El mercat de treball no és com el d'una mercaderia qualsevol, ja que és una institució social, i el salari tampoc no és com el preu d'una altra mercaderia, ja que té una dimensió social de la qual manca qualsevol altre preu.

A més dels empresaris i els treballadors, hi sol haver un altre agent que intervé en el mercat de treball, l'Estat, per mitjà de l'establiment de la normativa que regula les relacions laborals i de l'aprovació de mesures de política d'ocupació o de mercat de treball, polítiques actives, d'una banda, com les actuacions de foment de l'ocupació i de formació professional, i polítiques passives, d'altra banda, com les prestacions per desocupació.

Els conceptes més relacionats amb el mercat de treball que són objecte de les estadístiques són els de població inactiva i població activa. Aquesta última la componen els ocupats i els aturats, dels quals s'obtenen les taxes d'activitat, d'ocupació i atur. L'altra variable relacionada amb el mercat de treball és el salari en els diferents vessants, un dels quals és el cost laboral unitari, que a més de considerar el cost laboral per treballador de l'empresari té en compte la productivitat per treballador.

L'única estadística que hi ha a Espanya que quantifica totes les variables relacionades amb la situació de les persones al mercat de treball, la població inactiva, l'ocupada i la aturada, és l'Enquesta de població activa (EPA), que segueix les directrius de l'OIT i de la Unió Europea. A més de l'EPA, l'atur registrat a les oficines d'ocupació és l'altra font estadística que proporciona dades sobre l'atur. Aquesta última font, que és una estadística administrativa, dóna una estimació de l'atur molt inferior a la de l'EPA per dues raons: la primera, perquè no tots els aturats s'inscriuen a les oficines dels serveis públics d'ocupació, i, la segona, perquè aquests serveis exclouen de l'atur una sèrie de col·lectius inscrits com a demandants d'ocupació en aquests organismes que poden complir els requisits de l'OIT per a ser considerats com a aturats i que, per tant, poden estar inclosos en les estimacions d'aquesta magnitud que fa l'EPA.

D'altra banda, en relació amb els salaris, a Espanya hi ha tres estadístiques que els quantifica: l'Estadística dels convenis col·lectius, l'Enquesta trimestral de cost laboral i la Comptabilitat nacional d'Espanya.

Exercicis d'autoavaluació

1. La mercaderia que s'intercanvia al mercat de treball és....

- a) el mateix treballador.
- b) la feina feta.
- c) la força de treball.
- d) Cap de les respostes anteriors.

2. Indiqueu quines d'aquestes variables són flux i quines estoc:

- a) El nombre de treballadors acomiadats en una empresa l'any 2011.
- b) La població ocupada a Madrid el quart trimestre de 2011.
- c) El nombre de persones registrades com a desocupades a les oficines públiques d'ocupació el 31 de desembre de 2011.
- d) El nombre de contractes registrats a les oficines públiques d'ocupació el desembre de 2011.
- e) El nombre de persones que van percebre prestacions de desocupació el mes de desembre de 2011.
- f) El nombre de nous perceptors de prestacions per desocupació el desembre de 2011.
- g) El nombre de persones afiliades a la Seguretat Social el 31 de desembre de 2011.
- h) El nombre de persones que són baixa a la Seguretat Social el desembre de 2011.
- i) La taxa de desocupació d'Espanya el quart trimestre de 2011.

3. Tenim les dades següents d'un país l'any 2011: naixements = 350.000; defuncions = 345.000; immigracions = 325.000 i emigracions = 25.000. Calculeu:

- a) El creixement vegetatiu de la població.
- b) El saldo net migratori.
- c) El creixement total de la població.

4. La taxa d'atur és el percentatge de la desocupació sobre...

- a) la població de setze anys i més.
- b) la població de setze a seixanta-quatre anys.
- c) la població activa.
- d) la població ocupada.

5. La població inactiva és...

- a) la població de setze anys i més menys la població activa.
- b) la població activa menys la població ocupada.
- c) la població activa menys la població aturada.
- d) la població de setze anys i més menys la població ocupada.

6. El cost laboral unitari monetari és el...

- a) salari brut.
- b) salari net.
- c) cost laboral total per assalariat.
- d) cost laboral per assalariat dividit per la productivitat per treballador.

7. Tenim les dades següents de l'EPA del tercer trimestre de 2011: població en edat de treballar = 38.487.800, població activa = 23.134.600 i població ocupada = 18.156.300. Calculeu la població inactiva, la població desocupada, la taxa d'activitat, la taxa d'ocupació en relació amb la població en edat de treballar i la taxa de desocupació.

8. Coneixem les dades del tercer trimestre de 2011 de l'EPA: taxa de desocupació = 21,5%, població > 16 anys = 38.487.800 i taxa d'ocupació en relació amb la població en edat de treballar (to"), 47,2%. Calculeu la taxa d'activitat, la taxa d'inactivitat i el nombre d'actius, inactius, empleats i desocupats.

9. Tenim les dades de l'EPA corresponents al tercer trimestre de 2011: població de setze anys i més = 38.487.800; taxa d'activitat = 60,1%; desocupats = 4.978.300. Calculeu la població activa i ocupada i la taxa d'ocupació.

10. Coneixem les dades del tercer trimestre de 2011: població de setze anys i més = 38.487.800, empleats = 18.156.300 i taxa de desocupació, 21,5%. Calculeu la taxa d'ocupació en relació amb la població activa, els inactius, els desocupats i la taxa d'activitat.

11. Tenim les següents variacions interanuals del tercer trimestre de 2011 de la Comptabilitat nacional trimestral d'Espanya: PIB = 0,8%; remuneració d'assalariats = -1,2; població ocupada = -1,9%; població assalariada = -1,8% i deflactor del PIB = 1,5%. Calculeu els increments interanuals en aquest trimestre de la remuneració per assalariat, de la productivitat per empleat, del cost laboral unitari monetari i del cost laboral unitari real.

12. Segons els criteris de l'EPA, una mestressa de casa que està inscrita en una oficina pública d'ocupació i vol aconseguir una feina de mitja jornada que li permeti compatibilitzar la seva activitat amb les tasques de la llar és una persona...

- a) inactiva.
- b) ocupada.
- c) ajuda familiar.
- d) desocupada.

13. Un home de 20 anys que està estudiant i treballa ocasionalment en el negoci del seu pare consta a l'EPA...

- a) com a inactiu.
- b) com a ocupat.
- c) com a ajuda familiar.
- d) com a desocupat.

14. Una dona de trenta anys que és mestressa de casa va perdre la seva feina fa deu anys ara i està disponible per a treballar però no busca ocupació perquè creu que no en trobarà. En quina situació es troba?

- a) Inactiva.
- b) Desocupada.
- c) Ajuda familiar.
- d) Ocupada.

15. Classifiqueu les persones següents com a inactives, ocupades o aturades, i en el cas d'estar ocupades definiu-ne la situació concreta (assalariat, empresari, autònom, ajuda familiar...):

- a) home més gran de setze anys que treballa en una empresa familiar i rep remuneració.
- b) Voluntari d'una ONG espanyola que treballa a Sud-amèrica en un projecte sanitari.
- c) Home de setanta anys que treballa a la botiga d'ultramarins de la qual n'és propietari i l'únic treballador.
- d) Dona de seixanta anys, perceptora d'una pensió de viduïtat, que s'ha inscrit a una oficina pública d'ocupació perquè pot i desitja treballar.
- e) Vídua de quaranta-cinc anys, perceptora d'una pensió de viduïtat, que treballa en un sindicat sense percebre remuneració a canvi.
- f) Jove de vint-i-cinc anys que no ha treballat mai, busca feina activament i està disponible per a treballar quan acabi al cap de vint dies el màster que està fent.
- g) Dona de cinquanta anys que treballa els dissabtes al matí al forn de pa del seu marit sense percebre remuneració.

16. Digueu quines d'aquestes situacions s'inclouen dins l'atur registrat i quines no:

- a) Estudiant de trenta anys que ha perdut una feina.
- b) Estudiant de vint-i-cinc anys que no ha treballat mai.
- c) Demandant d'una feina de sis mesos.
- d) Demandant d'una feina d'un mes.
- e) Pensionista de viduïtat que demanda una feina.
- f) Pensionista de jubilació que demanda una feina.
- g) Perceptor de prestació per desocupació que viu a Extremadura i que abans d'estar aturat treballava a la construcció.
- h) Perceptor del subsidi per desocupació agrària eventual que viu a Andalusia.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. c

2. Variables flux: a, d, f, h; variables estoc: b, c, e, g, i.

3. a) 5.000; b) 300.000 i c) 305.000.

4. c

5. a

6. d

7.

$$PI = PET - PA = 15.353.200;$$

$$PP = PA - PO = 4.978.300;$$

$$ta = \frac{PA}{PET} \times 100 = 60,1\%;$$

$$to = \frac{PO}{PET} \times 100 = 47,7\%;$$

$$tp = \frac{PP}{PA} \times 100 = 21,5\%.$$

8.

$$tp = \left(1 - \frac{to''}{ta}\right) \times 100 = 100 - \frac{to''}{ta} \times 100; 21,5 = 100 - \frac{47,2}{PET} \times 100; ta = 60,1\%$$

$$ti = 100 - ta = 39,9\%; PA = 23.134.600$$

$$PI = 15.353.200; PO = 18.156.300$$

$$PP = 4.978.300.$$

9. Población activa: 23.134.600; población empleada = 18.156.300 y tasa de desempleo 21,5%.

10.

$$to'' = 1 - tp; \text{ taxa d'ocupació} = 78,5\%$$

$$to'' = \frac{PO}{PA} \times 100; PA = 23.134.600; PI = 15.353.200;$$

$$PP = 4.978.300; ta = 60,1\%.$$

11. Increment de la remuneració per assalariat = $-1,2 - (-1,8) = 0,6\%$; increment de la productivitat per treballador = $0,8 - (-1,9) = 2,7\%$, increment del CLUM = $0,6 - 2,7 = -2,1\%$ i variació del CLUR = $-2,1 - 1,5 = -3,6\%$.

12. d

13. c

14. a

15. a) ocupat assalariat; b) inactiu; c) treballador no assalariat, autònom; d) aturada; e) inactiva, f) inactiu, g) treballadora no assalariada, ajuda familiar.

16. Situacions incloses en l'atur registrat: a, c, e i g; situacions excloses de l'atur registrat: b, d, f i h.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Fina, L. (2001). *El reto del empleo*. Madrid: McGraw-Hill.

McConnell, C. R.; Brue, S. L.; MacPherson, D. A. (2007). *Economía Laboral*. Madrid: McGraw-Hill.

Pérez Infante, J. I. (2006). *Las estadísticas del mercado de trabajo en España*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales ("Colección Informes y Estudios Empleo").

Recio, A. (1997). *Trabajo, personas, mercados. Manual de Economía Laboral*. Barcelona: Icaria.

Toharia, L. (dir.) (1998). *El mercado de Trabajo en España*. Madrid: McGraw-Hill.

Bibliografia complementària

Borjas, G. J. (1995). *Labour Economics*. Nova York: McGraw-Hill.

Consejo Económico y Social (1995). *Economía, trabajo y sociedad. Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral. España, 1994*. Madrid: Departamento de Publicaciones del CES.

Consejo Económico y Social (2011). *Economía, trabajo y sociedad. Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral. España, 2010*. Madrid: Departamento de Publicaciones del CES.

Fina, L.; Toharia, L. (1987). "La caracterización de los mercados de trabajo: Consideraciones teóricas e implicaciones". *Cuadernos Económicos de ICE* (núm. 37, pàg. 81-94). Reproduït a: L. Fina (2001). *Mercado de trabajo y políticas de empleo* (pàg. 17-35). Madrid: Departamento de Publicaciones del CES.

Marshall, F. R.; Briggs Jr., V. M.; King, A. G. (1987). *Economía Laboral. Salarios, empleo, sindicalismo y política laboral*. Madrid: Centro de Publicaciones del Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Palacio Morena, J. I.; Alvarez Aledo, C. (2004). *El mercado de trabajo; análisis y políticas*. Madrid: Editorial AKAL.

Pérez Infante, J. I. (1998, setembre). "La medición del empleo y el paro en España: Situación y problemas". *Cuadernos de Información Económica* (núm. 138, pàg. 11-27).

Pérez Infante, J. I. (2000). "La medición del desempleo en España: la EPA y el Paro registrado". *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Economía y Sociología* (núm. 21, pàg. 15-57).

Pérez Infante, J. I. (2001). "Los problemas de la EPA y la CNE". A: Ll. Fina; L. Toharia (coords.). *El empleo en España: Situación y Perspectivas*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales ("Edición Informes y Estudios").

Pérez Infante, J. I. (2009, juny). "La medición de paro: el paro de la EPA y el paro registrado". *Cuadernos de Mercado de Trabajo* (núm. 3, pàg. 25-28). Servicio Público de Empleo Estatal.

Ruesga, S. M. (dir.) (2002). *Economía del Trabajo y Política Laboral*. Madrid: Ediciones Pirámide.

Solow, R. (1992). *El mercado de trabajo como institución social*. Madrid: Alianza Editorial.